

'Gebruik conflict als een bron van kennis'

Of het nu gaat om het Road-project in Rotterdam, de gaswinning in Groningen of de bouw van een windpark in Drentse Monden, rondom energieprojecten ontstaan vaak conflicten. Maar is dat eigenlijk erg, vraagt hoofddocent Eefje Cuppen van de TU Delft zich af. Bedrijven, overheden en burgers kunnen door zo'n meningsverschil juist leren hoe de toekomstige energievoorziening eruit zou moeten zien.

Protesten tegen de gaswinning in Groningen, vorige week. (Bron: HH)

Eefje Cuppen weet dat ze vaak verkeerd wordt begrepen. Halverwege het gesprek zegt ze: "Ik zeg niet dat je conflicten moet opzoeken." Ze voegt eraan toe: "Maar het is een redelijk safe assumption dat er bij zoiets complex als een energieproject vroeger of later gedoe ontstaat."

Na het afronden van haar proefschrift over participatieve methoden bij milieuvraagstukken deed ze onderzoek naar de gang van zaken rondom de plannen om CO2 op te slaan onder Barendrecht. Daar merkte ze dat de huidige methoden tekort schieten. Op dit moment leidt ze een onderzoeksproject naar het spanningsveld tussen burgers en energieprojecten.

Hoe moeten participatieve processen worden vorm gegeven om weerstand te voorkomen?

"Als je dat vraagt, ga je er al van uit dat participatie het antwoord is."

Eefje Cuppen, hoofddocent Technische Universiteit Delft (Bron: TU Delft)

Oh.

Lacht. "Protest is belangrijk, want dat betekent dat er iets voor mensen op het spel staat. Mensen maken bezwaar, omdat ze iets belangrijk vinden. Dan is het interessant om te kijken wat dat precies is. Bijvoorbeeld waar windmolens of zonnepanelen komen te staan en wat de impact is op de levenskwaliteit van mensen. Ze vragen zich ook af of ze rechtvaardig zijn behandeld, of het duidelijk is hoe beslissingen zijn genomen en of de juiste afwegingen zijn gemaakt. Is er bijvoorbeeld ruimte om mee te denken over alternatieve locaties voor een windturbine? Het gaat dus niet alleen om het opwekken van energie, maar veel meer om gebiedsontwikkeling. Energie is niet langer een economisch vraagstuk, maar ook een omgevingsvraagstuk."

"Op de manier waarop participatie nu is verankerd in procedures, is het vaak voor de Bühne. Het nodigt ook uit tot strategisch gedrag: bijvoorbeeld de avond plannen als je weet dat er weinig mensen zullen komen, of een voorstel ter inzage leggen in de vakantie. Er zit dus een grote spanning tussen de inspraakprocedures en de echte besluitvorming. Daardoor ontstaat er bij participatieve processen vaak gedoe. Toen ben ik op het idee gekomen van conflict als een bron van kennis."

'Het is een redelijk 'safe assumption' dat er bij zoiets complex als een energieproject vroeger of later gedoe ontstaat.'

• Eefje Cuppen

Wat valt er te leren van conflicten?

"Zolang je met elkaar blijft praten, is een ruzie niet erg. Maar wij zijn verknocht aan ons poldermodel, wij zijn zo conflictmijdend als de pest. Een deadlock ontstaat als je de ander negeert, of diens zorgen vertaalt naar iets wat het niet is, of als je geen oprechte interesse toont in de ander. Het gaat niet alleen om energie en CO2 besparen, maar ook om sociale cohesie, rechtvaardigheid en autonomie. Basale menselijke behoeften. De vraag is hoe je daarin kunt voorzien en tegelijkertijd CO2 kunt besparen."

"Een controversie gaat nooit alleen over energie. Als je met de mensen praat, merk je dat bijvoorbeeld een windpark nooit op zich staat. Er zit een maatschappelijke dynamiek omheen, die te maken heeft met wat eerder heeft plaatsgevonden in een regio. Op de locatie van windpark Drentse Monden werd vroeger naar turf gegraven. Dan krijgen mensen het gevoel: 'Eerst waren we goed voor turf, nu windmolens. Wij zijn gewoon een wingewest'. Hetzelfde zie je bij de gaswinning in Groningen. Daar zouden bewoners dan eindelijk iets terugkrijgen in de vorm van een hogesnelheidslijn naar de Randstad. En die ging toen niet door. Als je dus alleen maar kijkt naar het windpark, mis je heel veel relevante informatie."

Hoe kunnen energiebedrijven en overheden aan die informatie komen?

"Je ziet al dat overheden en bedrijven op zoek gaan naar alternatieven voor de inspraakavonden. Nu bepalen de mensen die het hardst roepen vaak het beeld. Maar er is ook een heel grote groep mensen die je niet hoort. Naar die geluiden moeten we dus actief op zoek. Iemand moet in kaart brengen welke mensen in een regio wonen, en waar ze behoefte aan hebben. Dat kan alleen iemand die zijn kantoor verlaat, aan gaat bellen en rond gaat lopen. Iemand moet er gevoel voor krijgen waar je in een bepaalde buurt mensen vindt. We zien steeds meer organisaties in de energiewereld die hier omgevingsmanagers voor inzetten."

"Het is ook belangrijk om te erkennen dat discussies vaak op een bepaalde manier worden gevoerd. Als een minister belooft dat er echt geen gevaar dreigt, gaan mensen allerlei rapporten aandragen om te bewijzen dat dat niet klopt. Terwijl emoties ook een belangrijke bron van kennis zijn. Mensen vertellen vaak vanuit hun ervaringen en emoties laten zien dat er in hun ogen wat mis is. Maar emoties passen niet in de technische, juridische en economische context waarin de discussie meestal plaatsvindt, en dus eindigt het vaak in een rapportenstrijd. Door dat te erkennen, krijgen andere benaderingen ook de ruimte."

'Wij zijn verknocht aan ons poldermodel, wij zijn zo conflictmijdend als de pest.'

• Eefje Cuppen

Wat moet er vervolgens met die informatie gebeuren?

"Het gaat niet alleen om luisteren en begrip tonen, er moet ook wat mee gebeuren. Vaak worden mensen pas te laat bij een plan betrokken en kunnen ze bij wijze van spreken alleen nog de kleur van de windmolen kiezen. Er is dus institutionele innovatie nodig. De manier van werken moet anders, en dat is echt een cultuurverandering. Concreet is er meer mankracht en geld nodig om in kaart te brengen wat er speelt."

Hoe ziet dat eruit in de praktijk?

"De omgevingsmanager zou iemand moeten zijn die rationaliteiten kan overbruggen. Iemand die oprechte interesse toont in mensen en wat hen beweegt, en niet denkt 'oh, lastig'. Hij of zij is dan de spil tussen de mensen en de organisatie. Want ook in de organisatie moet je allerlei verschillende partijen mee krijgen, zoals juristen en technici, die allemaal met hun eigen blik naar een project kijken."

"De grootste uitdaging is hoe we energieprojecten implementeren in een landje met zoveel mensen. We zijn gewend dat energie onzichtbaar is, maar dat is niet meer zo in de nieuwe wereld. De functie van mensen die een connectie kunnen maken wordt steeds belangrijker. Een omgevingsmanager zou in een bedrijf even belangrijk moeten zijn als bijvoorbeeld de jurist."

Zullen er niet altijd mensen zijn die het met de uiteindelijke beslissing niet eens zijn? Die windmolens moeten toch ergens komen.

"Natuurlijk is dat zo. Je zult altijd winnaars en verliezers hebben. Maar de vraag is of de afweging op goede gronden is gemaakt. Er zijn genoeg voorbeelden van projecten waarbij er echt nog wel ruimte was om een andere plek aan te wijzen."

"Als er een energieontwikkelaar komt met een uitgewerkt plan, is het lastig om bijvoorbeeld te zeggen: we willen geen wind, maar wel zon. Toch zou het wel interessant zijn om erover na te denken hoe zo'n aanpak er wel uit kan zien. Bedrijven of overheden kunnen bijvoorbeeld tegen de bewoners zeggen: we hebben hier een opgave voor zoveel megawatt, kom maar met voorstellen. Die kunnen dan ze dan samen met bedrijven en het ministerie van Economische Zaken uitwerken."

'Je zult altijd winnaars en verliezers hebben. Maar de vraag is of de afweging op goede gronden is gemaakt.'

• Eefje Cuppen

Hebben sommige energieprojecten een beter imago dan andere? Is een geothermieproject bijvoorbeeld gemakkelijker te verteren dan een hoogspanningslijn?

"Dat verandert steeds. Op dit moment zie je dat de publieke mening over geothermie zich aan het vormen is. Die wordt bijvoorbeeld getriggerd door het rapport van Staatstoezicht op de Mijnen (SODM) waarin [gewaarschuwd](#) werd dat de veiligheid niet is gegarandeerd. Ik kan me voorstellen dat ook de hernieuwbaarheid van geothermie ter discussie komt te staan, want de putten waaruit het water naar boven komt, produceren niet eindeloos. Aan ultradiepe geothermie moet bovendien in sommige gevallen fracking te pas komen."

"Ik denk dat de meningsvorming rondom geothermie erg zal worden beïnvloed door die rondom schaliegas en door de gaswinning in Groningen. SODM heeft bijvoorbeeld gezegd dat je niet op breuklijnen mag boren, terwijl daar in Brabant plannen voor waren. En [Warmtestad is afgeblazen](#). Zo zie je maar dat het onderscheid tussen hernieuwbare en niet-hernieuwbare energie ook een construct is."

Door Katrijn de Ronde

Meest gelezen

Tweede Kamer maakt zich

Leden coöperatie staan met

Coalitie komt met nieuw plan

Energieia © 2017. Alle rechten voorbehouden

